

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW W WARSZAWIE
KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr 2461

1. Obiekt D. Fabryka Wyr. Pasmanteryjnych Rudolfa Kellera/ później Emil Eisert i Ludwig Schweikert

260/1

WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚNIEN - PRZEMYSŁOWA

2. Czas powstania

ok. 1900

3. Miejscowość

ŁÓDŹ

11. Wieża ciśnień od płn.-zach., neg. 1600/786/5. Detal architekt. kondygnacji zbiornikowych (od pld.-zach), neg. 1600/873/2. Orientacja.

4. Adres

Łódź
ul. Gdańska 47/49

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo łódzkie

gmina

Łódź

powiat

łódzki

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Łódź, ul. Długa

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo łódzkie

powiat

Łódź

8. Właściciel i jego adres

Zakłady Przemysłu Pasmanteryjnego
LENORA Sp. z o.o.

ul. Srebrzyńska 42, Łódź 94-203
tel. (042) 6333909

9. Użytkownik i jego adres

Zakłady Przemysłu Pasmanteryjnego
LENORA Sp. z o.o.

Oddział ul. Gdańska 47
Łódź, tel. (042) 6324438

10. Rejestr zabytków

Nr

data

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

W 1880 r. Rudolf Keller uruchomił fabrykę wyrobów pasmanteryjnych (tasiem, wstążek, koronek i sznurówadel), położoną przy ul. Długiej (ob. Gdańskiej), na działce o numerze hipotecznym 270 oraz ul. Zielonej (nr hip. 781) w Łodzi. W 1899 r. do istniejącego budynku produkcyjnego pod nr hip. 270^{r.p} dobudował pięciokondygnacyjną tkalnię wg projektu architekta miejskiego Franciszka Chelmińskiego. W trakcie prac budowlanych lub wkrótce po ukończeniu budynku (ok. 1900 r.) nad południowo-zachodnią klatką schodową nadbudowano dwukondygnacyjną wieżę ciśnieniową, wyposażoną w dwa zbiorniki wieżowe o pojemności ok. 36 m³ każdy.

Przedsiębiorstwo wodę technologiczną czerpało z własnego ujęcia ze studni głębinowej. Wodę tłoczono pompami parowymi, zasilanymi z pobliskiej kotłowni. W wieży gromadzono wodę dla poszczególnych działów przedsiębiorstwa, przede wszystkim dla farbiarni, pralni. Zbiorniki pełniły z siecią tryskaczy także funkcję przeciwpożarową. Stanowiła także pion komunikacyjny tkalni.

W 1907 r. fabrykę nabył Emil Eisert. Wszedł w spółkę z Ludwikiem Schweikertem i wspólnie założyli w Zduńskiej Woli filię firmy "Tasiemka". W 1922 r. firmę przekształcono w spółkę akcyjną Zakłady Przemysłowe Emil Eisert i Bracia Schweikert Spółka Akcyjna w Łodzi. W skład Zarządu weszli: dr Emil Eisert, Jerzy Schweikert, dr Kurt Schweikert i Jerzy Daube. Produkcję rozszerzono o porcelanę kotonową.

W 1945 r. przedsiębiorstwo rozpoczęło działalność jako Państwowe Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego i Galanteryjnego nr 4, Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione w Łodzi. W 1948 r. przejęty pod swój zarząd trzy mniejsze fabryki. W 1950 r. otrzymała nazwę Zakłady Przemysłu Pasmanteryjnego im. Stefana Lenartowskiego. W latach 70. XX w. do nazwy dodano człon "LENORA".

W zakładzie przy ul. Gdańskiej 47 w 1993 r. LENORA zaprzestała produkcji. Obecnie obiekty są wydierżawiane przez różne przedsiębiorstwa, spółki i hurtownie, prowadzące różnicowaną działalność gospodarczą.

Dokończenie opisu - Załącznik Nr 1

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja. Zakłady Przemysłu Pasmanteryjnego LENORA, położone są w obszarze śródmieścia Łodzi, przy ul. Gdańskiej 47. Teren fabryki usytuowany w kwartale dzisiejszych ulic Zielonej (od pld.), Gdańskiej (od wsch.), Więckowskiego (od pln.) i Żeromskiego (od zach.). Założenie na planie wieloboku, o nieregularnej zabudowie, która powstawała w miarę rozwoju obszaru przedsiębiorstwa. Wodociągową wieżę ciśnieniową wzniesiono nad pld.-zach. klatką schodową budynku tkalni, usytuowanego ok. 100 m na pld.-zach. od głównej bramy założenia, na pld. granicy przedsiębiorstwa. Wodociągowa wieża ciśnieniowa jest lokalną dominantą.

Materiał. Obiekt posadowiony na fundamencie ceglany. Ściany murowane są z cegły ceramicznej pełnej na zaprawie wapienno-cementowej. Ściany od zewnątrz ceglane, spoinowane oraz tynkowane; od wewnątrz tynkowane, malowane, częściowo z płytkami ceramicznymi. Stropy ceramiczne, odcinkowe, systemu Kleina. Strop nad VI kondygnacją wykonany w postaci rusztu z podciągów stalowych, dwuteownikowych, opartych na ścianach zewnętrznych wieży. Kondygnacje VI - VII wypełniają dwa zbiorniki wody, wykonane w różnej konstrukcji, stalowe. Posadzki betonowe. Podłoga z desek wokół zbiornika VII kondygnacji. Konstrukcja dachu drewniana, o dużym kącie nachylenia połaci, dwuspadowa. Pokrycie dachu stanowi blacha falowana. Komunikacja pionowa parter - 3 piętro realizowana jest za pomocą schodów dwubiegowych, betonowych, opartych na duszy oraz ścianach zewnętrznych wieży ze spocznikami ceramicznymi. Na 4 piętro prowadzą schody metalowe z kutą, ozdobną barierką, na wyższą kondygnację prowadzi drabina stalowa, na 6 piętro drabina drewniana. Otwory okienne zamknięte ceglany łukiem odcinkowym oraz okrągłe. Ślusarka okienna metalowa, pojedyncza, z drobnymi podziałami wewnętrznymi. Drzwi wewnętrzne i zewnętrzne prostokątne, drewniane, płycinowe, dwuskrzydłowe - w przyziemiu na halę drzwi stalowe.

Plan. Wieża posadowiona jest na rzucie zbliżonym do prostokąta (9,44 x 5,32 m), o osi podłużnej wsch.-zach., z wejściem od zach. oraz przez halę tkalni z każdej kondygnacji (od pln.). Przyziemie zwarte z murem granicznym, lekko poszerzone w obrysie zewnętrznym w części wsch. Kondygnacje I - V służą organizacji komunikacji pionowej (klatka schodowa). Na piętrach 5 i 6 zamontowano prostopadłościennymi zbiorniki wody. Kondygnacje zbiornikowe z obejściami roboczymi służyły do obsługi rezerwuarów.

Bryła. Wieża niepodpiwniczona, siedmiokondygnacyjna, prostopadłościenna. Bryła obiektu wpisana jest w kubiczną, prostopadłościenną, leżącą bryłę pięciokondygnacyjnej tkalni. Wieżę przykryto stromym, dwuspadowym dachem. Na wysokości ostatnich kondygnacji zamontowano stację systemu telefonii komórkowej.

Elewacje. Detal architektoniczny kształtowany cegle oraz w otynkowanej cegle, charakterystyczny budownictwa przemysłowego końca XIX w. Otwory okienne o zróżnicowanej wielkości i kształcie. Ślusarka okienna metalowa, z drobnymi podziałami wewnętrznymi, typu przemysłowego. Elewacja zachodnia, frontowa, jednoosiowa, lekko wysunięta przed lico muru tkalni, w postaci ryzalitu bocznego. W malowanym przyziemiu niski, tynkowany cokół w formie odsadzki. Na osi dwuskrzydłowej, prostokątne drzwi z nadświetłem zamkniętym łukiem pełnym. Okna kondygnacji II - IV zamknięte łukiem odcinkowym z nadłuczem, rozglifione. Od 2 piętra elewacje tynkowane, z licznymi odpryskami tynku. W płycinie zamkniętej łukiem trójlistnym półkolistym, koniczynkowym - stanowiącej bezpośrednie nawiązanie do architektury gotyckiej - sięgającej 6 kondygnacji umieszczono wysokie okno zamknięte łukiem odcinkowym, nad nim, w zwieńczeniu łuku płycin okulus. Dwie ostatnie kondygnacje wyznaczone przez okulusy na osi umieszczone w płycinie. Elewację wieńczy trójkątny szczyt z fryzem. Elewacja pld. tynkowana. Na wysokości piątej kondygnacji trzy blendy o zróżnicowanej wielkości z ceglany parapetami. Naroża ujęte w lizeny. Na wysokości dwóch ostatnich kondygnacji płycina zakończona fryzem kostkowym z pomostem i antenami telefonii komórkowej. Elewacja zwieńczona gzymsem uskokowym, redukującym optycznie nadwieszenie połaci dachu. Elewacje wsch. i pln. zasłonięte do wysokości 5 kondygnacji przez budynek tkalni, powielają ogólny schemat kompozycji odpowiednio elewacji zach. i pld.

Dokończenie opisu - Załącznik Nr 1

<p>14. Kubatura</p> <p>1 600 m³</p> <p>poj. zbiornika nr I - 38 m³</p> <p>poj. zbiornika nr II - 36 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>ok. 80 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>Wodociągowa wieża ciśnień. Komunikacja pionowa.</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>Wodociągowa wieża ciśnień. Komunikacja pionowa.</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie</p> <p>Prace remontowe po II wojnie światowej ograniczały się głównie do remontów bieżących, napraw ślusarki okiennej i drzwiowej, konserwacji pokrycia dachu, wymiany instalacji.</p> <p>Ok. 1980 r. wymieniono zbiornik nr I - wykonano go w technologii spawanej. Ok. 1993 r. wyłączono z eksploatacji zbiornik nr II. W 2000 r. przeprowadzono remont wieży polegający na wymianie pokrycia dachu, zamontowano także system anten telefonii komórkowej oraz podest do ich obsługi.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Stan zachowania wieży jest dobry. Stropy, ściany zewnętrzne, pokrycie dachu, instalacje w dobrym stanie technicznym. Ściany najwyższej kondygnacji wokół okien wykazują nieznaczne spękania.</p> <p>Instalacje sprawne.</p> <p>Elewacje wymagają uzupełnienia odprysków cegły oraz tynku. Utrzymały pierwotny detal architektoniczny.</p> <p>Pokrycie dachu wymaga konserwacji i drobnych napraw przecieków. Oszklenia wymagają okna kondygnacji zbiornikowych.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Wodociągowa wieża ciśnień prezentuje wartości architektoniczne oraz historyczno-techniczne, odnoszące się do początków i rozwoju manufaktury pasmanteryjnej Rudolfa Kellera, później Zakładów Przemysłowych Emila Eiserta i Braci Schweikert SA w Łodzi oraz przemysłu łódzkiego. Obiekt wkomponowano detalem architektonicznym w otaczającą zabudowę. Plastyczny wyraz elewacji urozmaicono detalem, bezpośrednio odnoszącym się do architektury średniowiecza. Wieżę klasyfikujemy w grupie wież typu kolumny, bez wyraźnego podziału elewacji i bryły na trzon i głowicę, niosącą zbiornik wody.</p> <p>Wodociągowa wieża ciśnień kwalifikuje się do objęcia ochroną prawną - wpisu do rejestru zabytków.</p> <p>Programy prac remontowo-budowlanych uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Opracować dokumentację historyczno-konserwatorską założenia oraz jego elementów.</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- AP w Łodzi, RGP Wydział Budowlany, sygn. 7845.
- K. Jabłoński, Orzeczenie dotyczące stanu technicznego budynków produkcyjnych nr 18 i 19 w Zakładach Przemysłu Pasmanteryjnego im. S. Lenartowskiego w Łodzi, Biuro Projektowo-Badawcze Budownictwa Ogólnego "Miastoprojekt - Łódź Miasto", Łódź, czerwiec 1975, w: ZPP LENORA Sp. z o.o., Oddział ul. Gdańska 47, Łódź.

22. Bibliografia

- I. Ihnatowicz, Przemysł łódzki w latach 1860-1900, Ossolineum, Wrocław 1965.
- M. Jaskulski, Stare fabryki Łodzi, Towarzystwo Opieki nad Zabytkami, O/ w Łodzi, Łódź 1995.
- Łódź w latach 1945 - 1960, pod red. E. Rosseta, Towarzystwo Przyjaciół Łodzi, Łódź 1962.
- G. Missalowa, Studia nad powstaniem łódzkiego okręgu przemysłowego. T. I. Przemysł, Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1964.
- I. Popławska, Architektura przemysłowa Łodzi w XIX w., PWN, Warszawa 1973.
- L. Skrzydło, Rody fabrykanckie, Część II, Oficyna Bibliofilów, Łódź 2000.
- K. Stefański, Jak zbudowano przemysłową Łódź. Architektura i urbanistyka miasta w latach 1821 - 1914. Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Łodzi, Łódź 2001.

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

- Okładka cennika wyrobów z winietą zakładu E. Eiserta z początku XX wieku z wieżą ciśnień, w: L. Skrzydło, Rody fabrykanckie, Część II, Oficyna Bibliofilów, Łódź 2000, str. 18.

24. Uwagi różne

25. Opracował: **Program komputerowy karty - Word for Windows - BSiDZT S. Januszewski**

tekst mgr inż. Krzysztof J. Madziara 10 września 2002 r.

plany, rysunki patrz. p. 21, poz. 1 i 2, mgr inż. Krzysztof J. Madziara sierpień 2002 r.

zdjęcia fotogr. mgr inż. Krzysztof J. Madziara sierpień 2002 r.

miejsce przechowywania negatywów BSiDZT S. Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

Nr 1 - Dokończenie opisu rubr. 12 i 13, sytuacja.

Nr 2 - Dokumentacja fotograficzna.

Nr 3 - Dokumentacja fotograficzna i rysunkowa.

Nr 4 - Ikonografia i dokumentacja rysunkowa, archiwalna.

1. Miejscowość Ł Ó D Ź	2. Obiekt Rudolf Keller/później E. Eisert WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚ- NIEŃ - PRZEMYSŁOWA	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Dokończenie opisu rubr. 12 i 13, sytuacja (verte!).
----------------------------------	---	---

Dokończenie opisu rubr. 12.

Do miejskiej sieci wodociągowej przedsiębiorstwo podłączono ok. 1965 r. Jednak głównym źródłem zaopatrzenia w wodę pozostała studnia głębinowa. Wodę technologiczną gromadzono w zbiorniku wieżowym. Wybudowano także podziemne zbiorniki wody. Do dnia dzisiejszego czynny jest jako zabezpieczenie przeciwpożarowe zbiornik zainstalowany na 6 kondygnacji, wtórny, spawany z arkuszy blachy stalowej.

Wieża ciśnień to budynek przemysłowy, o wystroju architektonicznym elewacji operującym detałem stylowym, historyzującym, charakterystycznym dla XIX w. budownictwa przemysłowego, użyteczności publicznej końca XIX w. Wieżę tę klasyfikujemy w grupie wież typu "kolumny", bez wyraźnego zewnętrznego podziału bryły i elewacji na trzon służący komunikacji i głowicę mieszczącą zbiorniki wody.

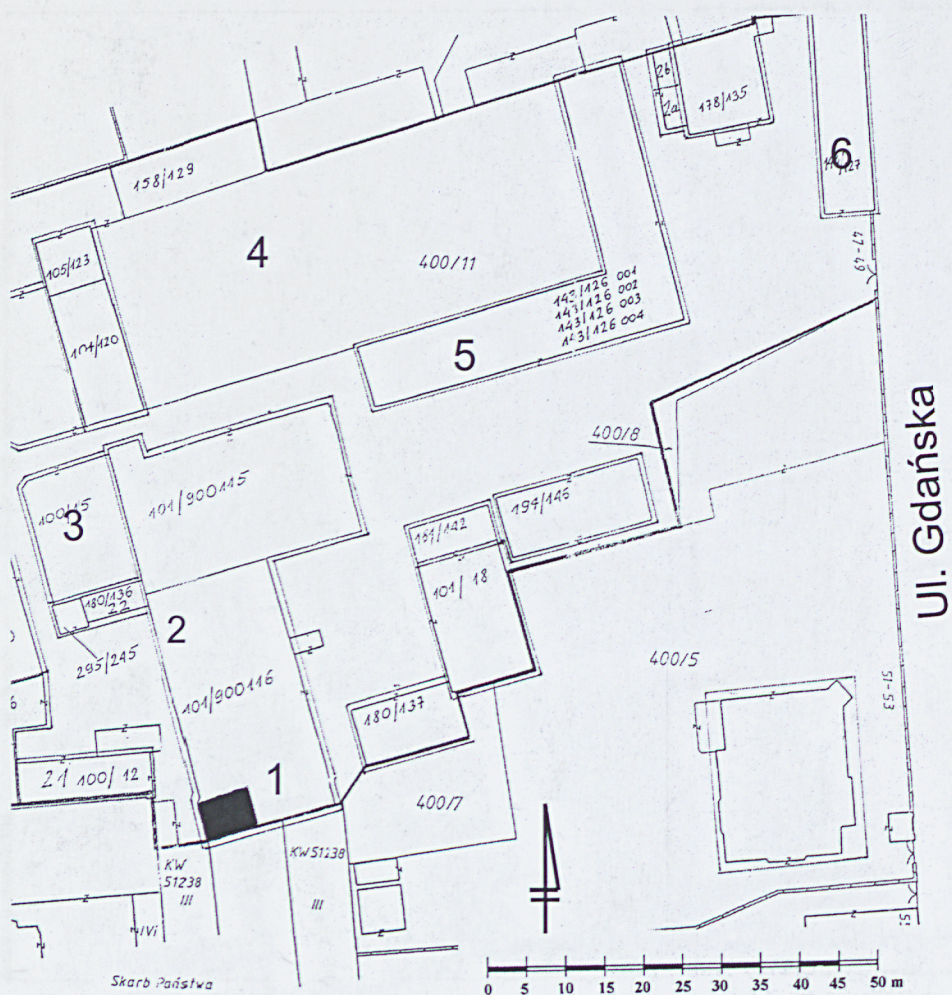
Dokończenie opisu rubr. 13.

Instalacje. Elektryczna, grzewcza (CO), wodna i kanalizacyjna, odgromowa, telefonii komórkowej.

Wyposażenie. Na VI kondygnacji wieży utrzymano użytkowany, prostopadłościenny, zbiornik wody ze ścianami wykonanymi z blach stalowych, spawanych. Wymiary zbiornika nr I: długość - 6,05 m, szerokość - 2,52 m, wysokość - 2,51 m, pojemność - 38 m³. Posadowiony jest na belkach stalowych stropu ceramicznego. Na VII kondygnacji wieży zachowano zbiornik nr II, z okresu budowy wieży, wykonany z blachy stalowej, grubości 5 mm, nitowany. Wymiary zbiornika: długość - 5,95 m, szerokość - 2,3 m, wysokość - 2,7 m, pojemność - 36 m³. Posadowiony jest na belkach stalowych, dwuteownikowych, zakotwionych w ścianach zewnętrznych.

Wkładkę założył: mgr inż. Krzysztof J. Madziara 10 września 2002 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

Plan sytuacyjny dawnych zakładów Rudolfa Kellera, później Emila Eiserta

- 1 - wodociągowa wieża ciśnień.
 - 2 - kompleks tkalni.
 - 3 - dawna kotłownia z kominem.
 - 4 - spalona tkalnia shedowa.
 - 5 - budynek administracyjno-produkcyjny.
 - 6 - portiernia.
- Skala 1:2000

1. Miejscowość

ŁÓDŹ

2. Obiekt Rudolf Keller/później E. Eisert
**WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚ-
NIENI - PRZEMYSŁOWA**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna (verte!).

1. Wieża od pld., neg. 1600/873/3.

2. Wieża od zach. z tkalnią, neg. 1600/786/6.

3. Drzwi w przyziemiu wieży, neg. 1600/786/4.

Wkładkę założył: mgr inż. Krzysztof J. Madziara 10 września 2002 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

4. Schody kondygnacji podziornikowej, strop ceramiczny, neg. 1600/783/1.
5. Łata wodowskazu w przyziemiu wieży, neg. 1600/782/6.
6. Drzwi wnętrza wieży, neg. 1600/782/5.

1. Miejscowość

ŁÓDŹ

2. Obiekt Rudolf Keller/później E. Eisert
**WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚ-
NIENI - PRZEMYSŁOWA**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna i rysunkowa (verte).

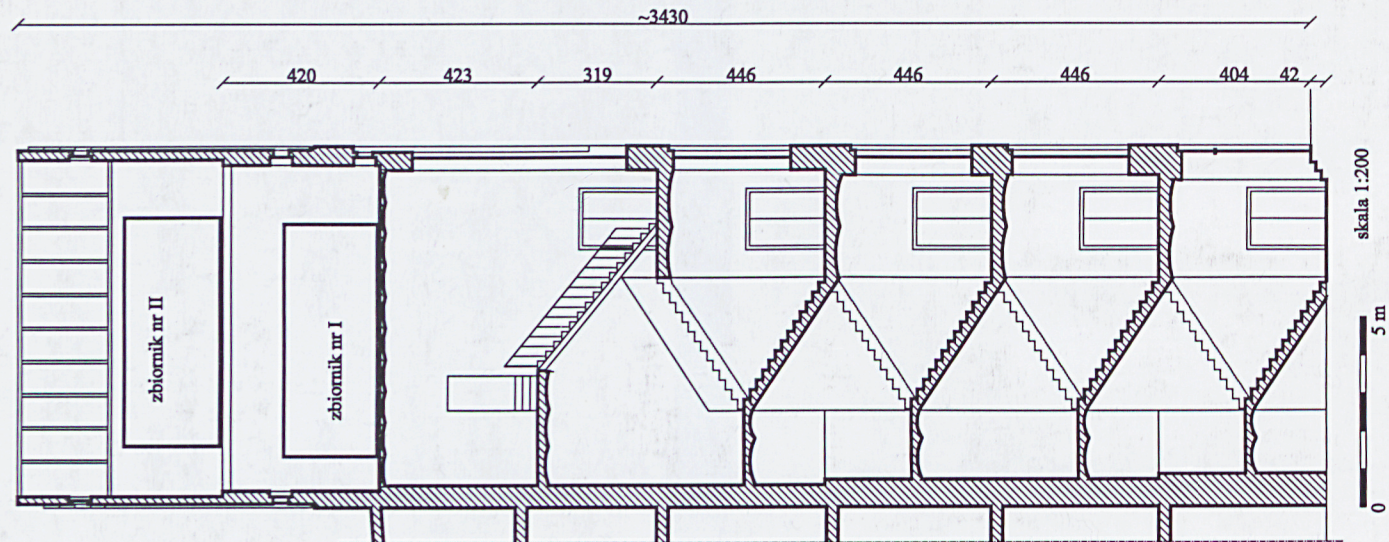
1. Detal architektoniczny szczytu elewacji zach. i pln., neg. 1600/786/3.

2. Zbiornik nr II, jego posadowienie, neg. 1600/783/2.

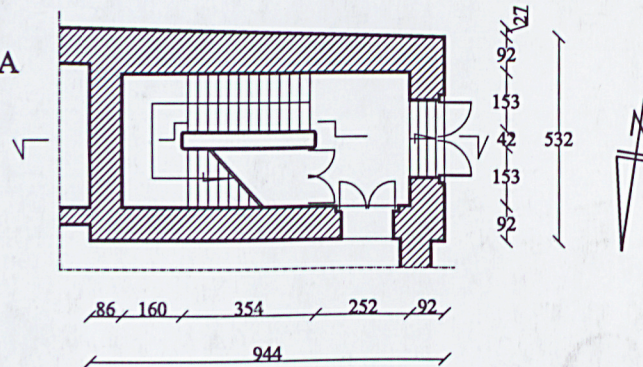
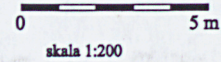
Wkładkę założył: mgr inż. Krzysztof J. Madziara 10 września 2002 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

PRZEKRÓJ PIONOWY

RZUT PRZYZIEMIA

1. Miejscowość

ŁÓDŹ

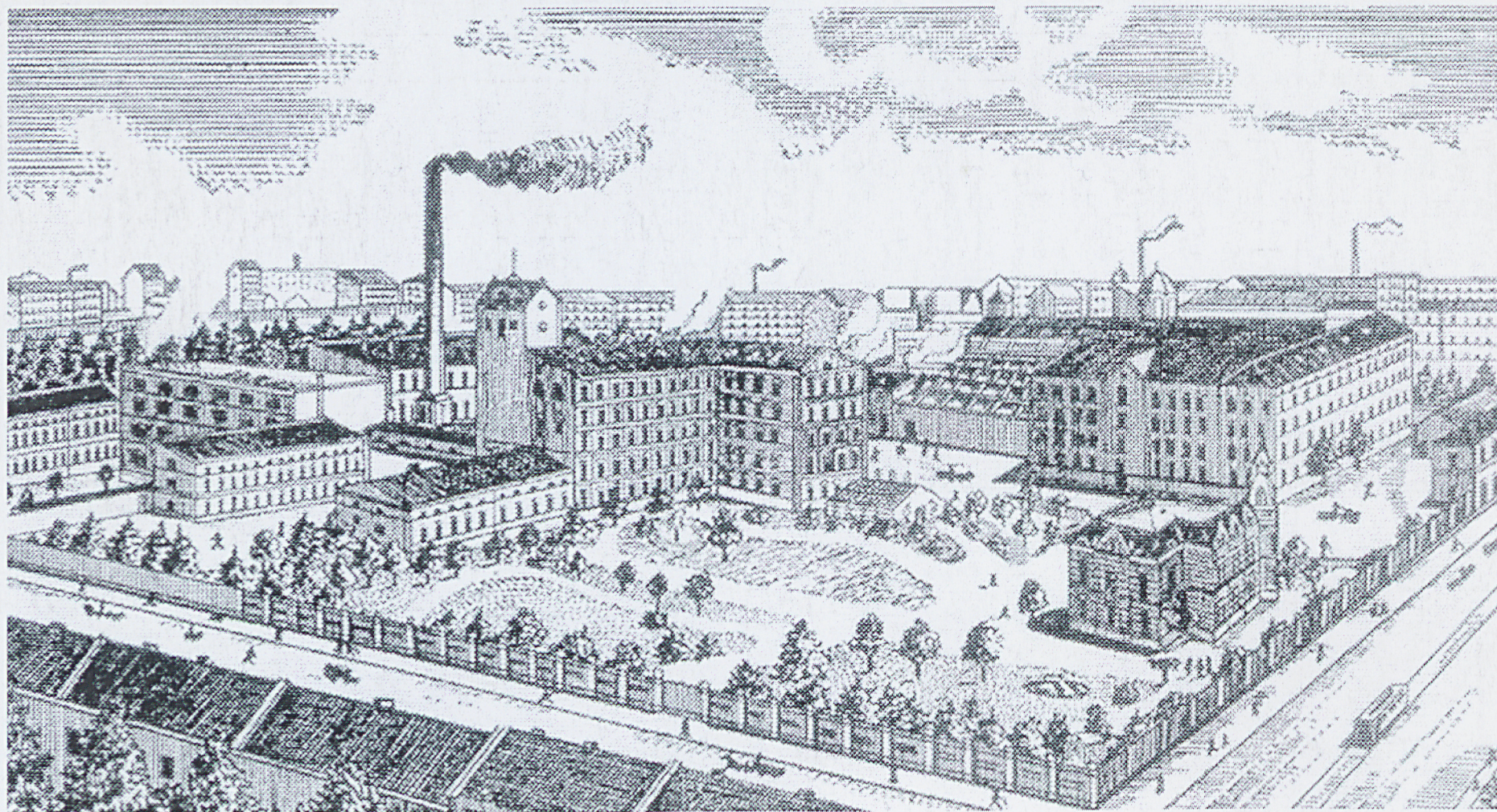
2. Obiekt Rudolf Keller/później E. Eisert

**WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚ-
NIENIEŃ - PRZEMYSŁOWA**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Ikonografia i dokumentacja rysunkowa, archiwalna (verte).

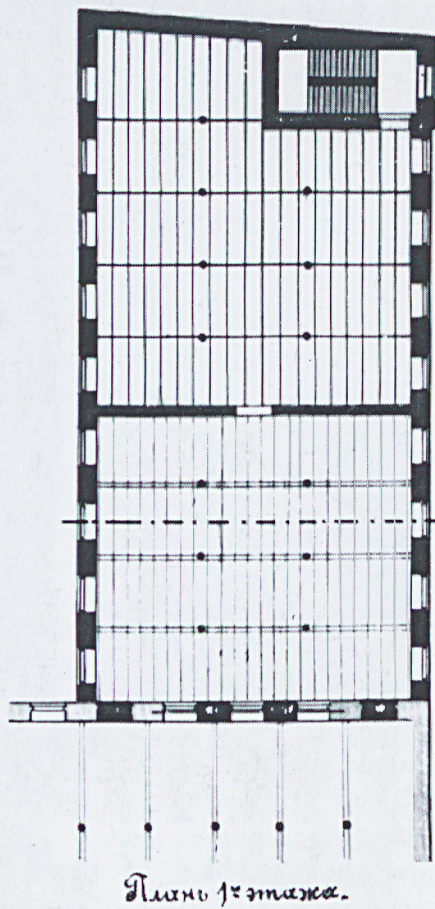
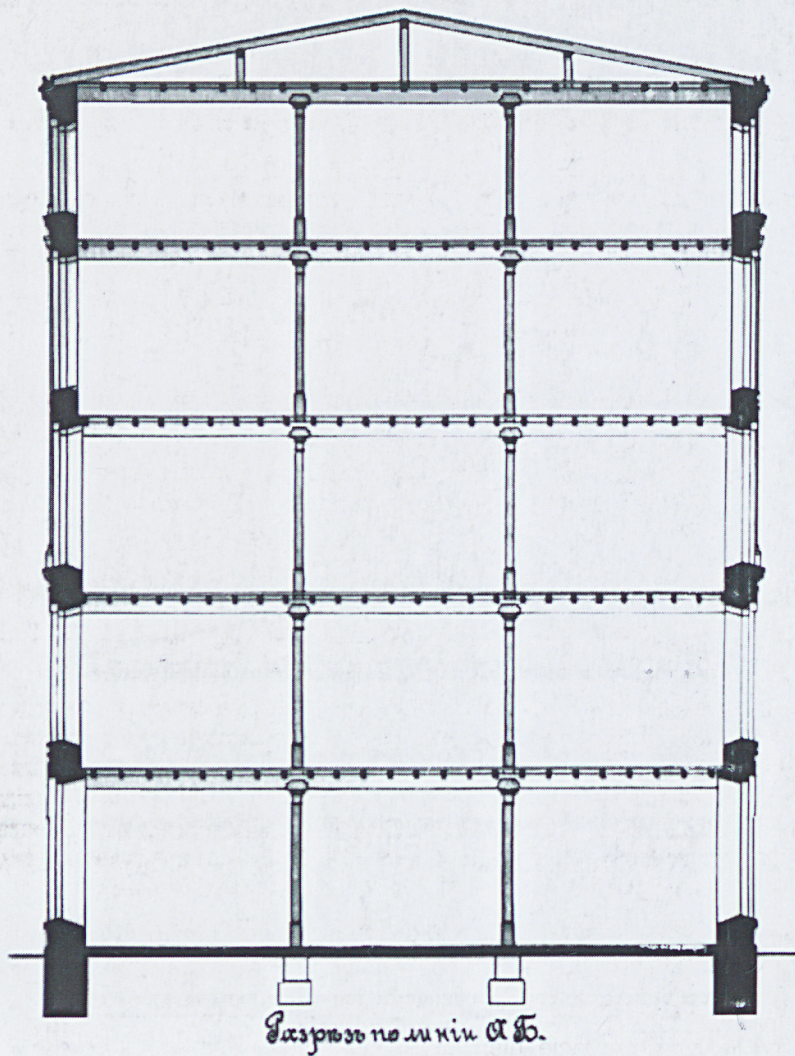
Okladka cennika wyrobów z winietą zakładu E. Eiserta z początku XX wieku z wieżą ciśnien, w: L. Skrzydło, Rody fabrykanckie, Część II, Oficyna Bibliofilów, Łódź 2000, str. 18.

Wkładkę założył: mgr inż. Krzysztof J. Madziara 10 września 2002 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

AP w Łodzi, RGP Wydział Budowlany, sygn. 7845.
Przekrój pionowy oraz rzut poziomy tkalni z klatką schodową, orientacja.

- а. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- б. Прокладочный 1^й этаж 1^й этаж
- в. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- г. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- д. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- е. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- ж. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- з. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- и. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- к. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- л. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- м. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- н. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- о. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- п. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- р. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- с. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- т. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- у. Киселов 1^й этаж 1^й этаж
- ф. Киселов 1^й этаж 1^й этаж

